

OSVRTI I PRIKAZI

Marin ZANINOVIĆ, *Ilirski ratovi*, Školska knjiga, Zagreb, 2015., 499 str.

Marin Zaninović jedan je od najplodonosnijih znanstvenika na poljima hrvatske arheologije i stare povijesti. Najveći dio života posvetio je proučavanju antike na području istočnog Jadrana. Dugogodišnji je profesor arheologije i povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Objavio je oko 360 naslova i tri knjige na hrvatskom i stranim jezicima, a od toga je šezdesetak naslova posvećeno vojničkim temama šireg područja Ilirika, odnosno Dalmacije i Panonije od Save do Dunava. U knjizi *Ilirski ratovi* donosi sva svoja zapažanja do kojih je došao proučavajući antičku povijest naših krajeva tijekom svog dugogodišnjeg znanstvenog i pedagoškog rada. Tijekom cijele svoje znanstvene karijere proučavao je prvenstveno vojnu povijest Ilirika – od prvih sukoba Grka s domorodačkim zajednicama na istočnoj obali Jadrana pa sve do njihovih sukoba s Rimljanima. Također se bavio i proučavanjem vojnog uređenja rimske provincije Dalmacije. Svojim znanstvenim radom Marin Zaninović došao je do važnih rezultata koji su umnogome pridonijeli hrvatskoj povijesnoj znanosti.

Knjiga se pojavila 2015. godine u izdanju Školske knjige. Sastoji se od kratkog predgovora nakon kojega slijedi sedamnaest poglavlja u kojima autor raspravlja o grčkoj kolonizaciji, ilirskim ratovima te rimskim osvajanjima na istočnom Jadranu i unutrašnjosti. Na kraju knjige nalaze se zaključak (461 – 473) i bibliografija (474 – 493) s autorovim izborom literature. Knjiga obiluje kvalitetnim fotografijama, tablicama i kartama od kojih se posebno ističe karta oblasti Demetrija Faranina na 221. stranici, koja predstavlja prvi pokušaj prikaza njegove oblasti u hrvatskoj stručnoj literaturi.

S obzirom na to da svaki prikaz stare povijesti istočnojadranskog prostora ne može proći bez pomena riječi o domorodačkim zajednicama, autor započinje svoju knjigu poglavljem o Liburnima („Na početku Liburni“, 11 – 58) gdje donosi sva dosadašnja zapažanja o željeznodobnim Liburnima kao najjačoj pomorskoj zajednici na istočnom Jadranu s posebnim naglaskom na svoja istraživanja. Spominje teoriju o povezanosti Liburna sa zapadnom Malom Azijom (Likijom) i njihovo moguće doseljenje iz Male Azije na temelju pisanih izvora.

U nastavku knjige autor se dotakao pitanja dolaska Grka na Jadran („Grci na Jadranu“, 59 – 72) i njihove kolonizacije koja je započela osnivanjem prvih kolonija u Jadranu („Korintska kolonizacija i Jadran“, 73 – 95). Prva je osnovana na otoku Krku (Korkira), a nakon nje slijede Dirahij, Apolonija te na sjeveru



Spina i Adrija. U 4. st. pr. Kr. osnivaju se Isa i Faros – dvije najvažnije grčke kolonije na istočnoj obali Jadrana o čemu se govori u poglavlju „Naša obala i Jadran u imperijalnom pothvatu Dionizija Sirakuškog“ (119 – 190). U jednom poglavlju Zaninović govori o knidskoj naseobini na otoku Korčuli odakle potječe čuvena Lumbardska psefizma („Knidska naseobina na Korkiri“, 95 – 118). Tu donosi svoja zanimljiva zapažanja do kojih je došao proučavanjem povijesti otoka Korčule. S obzirom na to da je profesor Zaninović podrijetlom s otoka Hvara, velik dio svojih radova posvetio je upravo proučavanju grčke kolonije Faros i njezine *chore*, koje je dovelo do novih važnih saznanja o Grcima na Hvaru i Jadranu općenito.

Nakon Grka i njihove kolonizacije slijedi poglavlje „Ilirska država na našoj obali i sukobi s Rimom“ (191 – 236). U nekoliko poglavlja autor raspravlja o trima ratovima koje su Rimljani vodili protiv Ilira, a koji su doveli do pada ilirske države svrgavanjem i zarobljavanjem Gencija u Trećem ilirskom ratu i njegovim dovođenjem u Rim („Demetrije Farski i Drugi ilirski rat“, 237 – 280, te „Skerdilaida i Prvi makedonski rat“, 281 – 303). Osim o Genciju autor raspravlja i o ostalim ilirskim vladarima te, naravno, o Demetriju Farskom.

Zadnju trećinu knjige Zaninović je posvetio sukobima Rimljana s Delmatima, Histrima i Japodima („Delmati i Rimljani“, 319 – 366), Cezarovom prokonzulatu u Iliriku („Cezar u Iliriku“, 367 – 404) te sukobima koji su se odvijali tijekom života Oktavijana, kasnijeg Augusta, u poglavlju „Finis Illyriae Oktavijana Augusta“ (405 – 460). Tim ratovima došlo je do konačnog pokoravanja domorodačkih zajednica na ovim područjima. Nakon što je Cezar dobio na upravu područje Ilirika, moglo je uslijediti daljnje širenje rimskog teritorija što je i kulminiralo za vrijeme vladavine Augusta kada su granice Ilirika proširene do obale Dunava. Time su pod rimsku vlast potpale sve etnije koje su živjele između rijeke Dunava i Jadranskog mora. No, kao šlag na kraju svih tih sukoba i ratova izbio je ustanak Batona nakon čijeg je gušenja moglo uslijediti konačno pokoravanje zajednica u unutrašnjosti provincije Dalmacije.

Veliki doprinos znanosti i arheologiji Marin Zaninović dao je proučavanjem Delmata i napisao je disertaciju o njima pod naslovom *Ilirsko pleme Delmati i njihova uloga u antičkom Iliriku*. Tu je donio sve što se do tada znalo o Delmatima, a proveo je i svoja vlastita istraživanja o teritoriju Delmata i njihovoj zajednici, topografskim problemima te gospodarstvu i kultovima. O svemu tome govori se i u monografiji *Ilirski ratovi*.

Monografija *Ilirski ratovi* Marina Zaninovića je, kako i sam autor navodi, jedna rasprava koje predstavlja njegovo osobno viđenje jednog višestoljetnog i složenog razdoblja stare povijesti Ilirika, a koju je pisao kako bi ono bilo dostupno



širem krugu čitatelja. Osim što je uključio svoja vlastita zapažanja do kojih je došao neumornim radom u nešto manje od šezdeset godina znanstvene karijere, autor se koristio i relevantnim radovima velikog broja svojih kolega i stručnjaka za staru povijest. Prva zamjerka bila bi stavljanje referenci na kraj svakog poglavlja, što otežava čitanje onima koji žele detaljnije ući u problematiku, a druga stavljanje sadržaja na kraj knjige. Posljednja zamjerka bila bi izostavljanje rednog broja ilustracija i karata te nepostojanje popisa slika i karata na početku knjige, što je nažalost praksa kod većine hrvatskih izdavačkih kuća. Naravno, sve ove zamjerke su tehničkog karaktera te su upućene izdavačkim kućama, a ne Zaninoviću.

Iako postoji veliki broj problema po pitanju starije povijesti, ova je monografija veliki doprinos hrvatskoj povijesnoj znanosti. Osim analize literarnih i epigrafskih izvora autor je uklopio brojne rezultate dosadašnjih arheoloških istraživanja vođenih još od 19. stoljeća, većinom se bazirajući na vlastita istraživanja. Naravno, uvijek će biti istraživača i stručnjaka koji se neće složiti s nekim Zaninovićevim zaključcima, kao što se ni Zaninović ne slaže s nekim njihovima. Međutim, ova knjiga ne predstavlja konačan rezultat nakon kojeg bi sve trebalo biti riješeno. Naprotiv, ovo je rasprava koja bi trebala potaknuti daljnja istraživanja stare povijesti istočnojadranskog prostora, prvenstveno na polju arheologije, gdje u mnogočemu zaostajemo za ostatkom svijeta. Ipak, u zadnjih desetak godina pojavili su se određeni pomaci koji, iako su skromni, ipak predstavljaju određeni korak prema naprijed. Tako i knjigu prof. Marina Zaninovića, iako je riječ o svojevrsnoj retrospektivi, treba shvatiti kao lagani korak prema naprijed koji će svakako potaknuti mlađe generacije arheologa i povjesničara u potvrđivanju ili opovrgavanju Zaninovićevih stajališta. U svakom slučaju, Marin Zaninović je svima njima, svojim dugogodišnjim radom prezentiranim u knjizi *Ilirski ratovi*, svakako olakšao početak te utro istraživački put.

Krešimir Mijić